

Lisa 6: Ainevaldkond “Sotsiaalsained”

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Sotsiaalsainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalsainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

1.2 Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda “Sotsiaalsained” kuuluvad järgnevad õppeained:

- inimeseõpetus, mida õpitakse 2., 3., 5., 6., 7., 8. klassis
- ajalugu, mida õpitakse 5.-9. klassini
- ühiskonnaõpetus, mida õpetatakse 6. ja 9. klassis

Õppeainete arvestuslikud nädalatunnid on välja toodud Randvere kooli õppekavas punktis 3.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalsainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalsainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja

moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Sotsiaallainete pädevusega taotletakse toimetulekut iseendaga, lähikonnas ning ühiskonnas. Kodanikuks olemist määratletakse kui võimet tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja osaleda ühiskonnaelus. Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele lisandub ajaline/ajalooline mõõde.

Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus loomib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud sotsiaalsest võrdsusest, võrdväärsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil oma tundeid väljendada, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult.

Sotsiaallainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaallainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete

seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul.

Õppesisu valib aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatavad.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Sotsiaalvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut õpilastel. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada oma väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaiks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja võtta vastutust oma õppimise eest.

Põhikoolis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuse rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) oleks mõõdukas, jaotuks õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätkaks piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutest;
- 5) võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmas õpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid;

- 6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 7) rakendatakse uurivat õpet ja kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse
- 8) õpilaste teadmisi, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 9) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
- 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik.

Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi. Ajalooõpetus on valdavalt uurimispõhine, kasutatakse esmaseid ja teiseid allikaid. Kõikides sotsiaalainetes tuleb lisaks põhiteemadele käsitleda ka ühiskonnas asetleidvaid muutusi ning kasutada õppe ilmestamiseks näiteid ümbritsevast elust.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärtusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga

sätestatud õpitulemuste saavutatust. Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimede, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.7. Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi;
- 2) kasutada ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

2. Ainekavad

2.1. Inimeseõpetus

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamussavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse **I kooliastme** teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisharjumused jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja

selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

Inimeseõpetise õppesisu klassiastmeti

I KOOLIASTE

Õpilane:

1. näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümboolikat, olulisi inimesi ja paiku;
2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.
3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.
4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.
6. Tunneb liiklusreegleid.
7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.
8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.
9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.
10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.
11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.
12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.
13. Oskab oma tervist hoida.
14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.
15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.
16. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.
17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku

tarbijana.

18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.

II KOOLIASTE

Õpilane:

- 1) teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist;
- 2) väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv;
- 3) mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust;
- 4) on loov ja ettevõtlik;
- 5) on iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest;
- 6) kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena;
- 7) teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid;
- 8) mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi;
- 9) teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust;
- 10) mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- 11) mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust;
- 12) teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida;
- 13) väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele;
- 14) teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi;
- 15) mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.

III KOOLIASTE

Õpilane:

- 1) teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist;
- 2) mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas;
- 3) teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal;
- 4) väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel;
- 5) on loov ja ettevõtlik;
- 6) mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena;

- 7) teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv;
- 8) teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega;
- 9) kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi;
- 10) väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise;
- 11) mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi;
- 12) mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid;
- 13) mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus;
- 14) väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.

2.2. Ajalugu

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatusest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel

perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.

2.2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II KOOLIASTE
Õpilane: 1) Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline. 2) Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed. 3) Kasutab ajaloomõisteid kontekstis. 4) Teab näiteid kodukoha minevikust. 5) Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos. 6) Mõistab, kuidas kujunes inimasustus. 7) Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu. 8) Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev. 9) Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis. 10) Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos. 11) Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata. 12) Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos. 13) Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal. 14) Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud. 15) Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.
III KOOLIASTE
Õpilane: 1) Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu. 2) Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid. 3) Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte. 4) Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal. 5) Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas. 6) Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu. 7) Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.

- 8) Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
- 9) Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
- 10) Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
- 11) Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
- 12) Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
- 13) Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
- 14) Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
- 15) Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
- 16) Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos

2.3. Ühiskonnaõpetus

2.3.1. Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. **II ja III kooliastmes** õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi ainenä.

II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.

Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Õppes kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi.

2.3.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II KOOLIASTE
Õpilane: 1) teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja –algatusi; 2) teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi; 3) teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma; 4) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat; 5) teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti; 6) eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust; 7) teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata; 8) teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi; 9) teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja –looja;

- 10) tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti;
- 11) oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada;
- 12) käitub teadliku tarbijana.

III KOOLIASTE

Õpilane:

- 1) teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega;
- 2) teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond;
- 3) tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta;
- 4) märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele;
- 5) teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid;
- 6) mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 7) teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta;
- 8) analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest;
- 9) seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega;
- 10) analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- 11) teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot;
- 12) teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.
- 13) Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.
- 14) Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.
- 15) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
- 16) Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsed	Õppeaine: inimeseõpetus
Kooliaste: I kooliaste	Klass: 2. klass	Tundide arv: 1 tund nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Mina Õpilane: • kirjeldab enda huvisid ja tegevusi; • põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda; • teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi.		• Milline ma olen? • Mis mulle meeldib? • Austan ennast, austan teisi. • Minu keha. • Erineme ja sarnaneme. • Õppemängud, rühmatööd.
Mina ja tervis Õpilane: • toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust; • nimetab mõningaid haiguste tunnuseid; • teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.		• Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, kehaline aktiivsus. • Keha eest hoolitsemine. • Terve ja haige inimene. Haigused – nakkavad ja mittenakkavad. • Arstiabi. Esmaabi. • Hädaabinumbri kasutamine.
Mina ja minu pere Õpilane: • kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.		• Erinevad pered. Pereliikmete tegevus ja rollid. • Hoolitsemine, abistamine, kaasamine ja pereliikmetega arvestamine. • Vastutus, õigused ja kohustused peres, koolis ja kogukonnas.
Mina ja Eesti Õpilane: • leiab kaardilt Eesti ja kodukoha; • nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva; • teab, kes on Eesti Vabariigi president; • tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümbolikat;		• Minu kodukoht. • Eesti pealinn. EV sümbolid - lipp, vapp, president, EV sünnipäev jt riiklikud tähtpäevad. • Kodukoha sümbolid, mälestusmärgid, olulised inimesed. • Traditsioonid Eestis ja kodukohas. Õppekäik kodukohas.

• teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku; • võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt; • toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest; • selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja.	• Teised kultuurid meie klassis. Rahvaste kombed meie koolis ja kodudes (koolis keeltepäev, Euroopa päev, kalendritähtpäevad).
Mina: aeg ja asjad Õpilane: • planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult; • toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada; • sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega; • seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega.	• Aja planeerimine: õpilaspäevik, tunniplaan, päevakava, nädalakava. • Ajaraamid õppeülesannete täitmisel. • Kõige olulisemad asjad; kust asjad tulevad/saadakse. • Hoidmine, parandamine, valmistamine – mida oskan, mida saan õppida. •

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsed	Õppeaine: inimeseõpetus
Kooliaste: I kooliaste	Klass: 3. klass	Tundide arv: 1 tund nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Mina Õpilane: • põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda; • teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi; • nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.		• Olen endaga sõber ja tunnustan ennast. • Inimeste erinevused: bioloogilised ehk looduslikud, sotsiaalsed ehk ühiskonnast tingitud; sarnasused ja erinevused. • Sallivus. Õppemängud, õppevideod, näited ilukirjandusest ja filmidest. • Õigused ja kohustused – kooli õppekavas, seadustes, koduses suhtluses. ÜRO lapse õiguste konventsioon. •
Mina ja tervis Õpilane: • toob näiteid terviseriskidest ja teab, kuidas püsida terve; • selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste; • teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.		• Vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis. • Tervislik eluviis. • Terviseriskid. • Hoidumine tervist ohustavatest olukordadest. • Esmaabi andmine: haav, kukkumine, ninaverejooks, putukapiste, põletus. • Hädaabi kutsumine.
Mina ja teised Õpilane: • toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida; • põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust; • demonstreerib õpituatsioonis üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist; • tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähistusi; • kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;		• Reeglid, käitumisnormid, seadused – kust need tulevad? • Ühine reeglite sõnastamine. • Käitumine koolis, kodus, tänaval. • Reeglite järgimine, käitumise kontrollimine. • Abi saamine koolikiusamise korral. Vägivaldse käitumise märkamise, tegutsemise ja abi kutsumise vägivaldse olukorra puhul. • Koolitöötajate (kooliõde, sotsiaalpedagoog jt) võimalused lapse turvalisuse tagamisel. • Liiklusreeglid.

• märkab liiklusohutlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks; • teab, et vägivaldal on eri vormid; • selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua; • teab abi saamise võimalusi inimväärlikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald; • demonstreerib õpitu olukorras abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral; • selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust.	• Sõprus, koostöö, hoolitsemine ja abistamine. • Heategevus.
Mina: teave ja asjad Õpilane: • loetleb erinevaid teabeallikaid; • leiab infot erinevatest allikatest; • võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest; • kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte; • selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel; • teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine; • hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.	• Erinevad teabeallikad, nende kasutamine ja usaldusväärsus. • Meedia – kellele kuulub, kes toodab sisu; sotsiaalmeedia sõnumite mõtestamine. • Turvaline meediavahendite kasutamine. • Raha. Raha teenimine, kasutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste plaanimine. • Keskkonna hoidmise võimalused • säästlikul tarbimisel. • Enda võimalused keskkonna hoidmisel lähiümbruses
Mina: mina ja kodumaa Õpilane: • selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas; • leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid; • nimetab Eesti rahvuslikke, riiklikke ja kodukoha sümboleid;	• Eesti kaart. Maakonnad. Vald, küla, linn. • Eesti naaberriigid. • EV sümbolid. • Eestis elavad rahvused.

• kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavaid ja kombeid ning austab neid;• Väärtustab oma kodumaad.	

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsed	Õppeaine: inimeseõpetus
Kooliaste: I kooliaste	Klass: 3. klass	Tundide arv: 1 tund nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Mina Õpilane: • põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda; • teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi; • nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas.		• Olen endaga sõber ja tunnustan ennast. • Inimeste erinevused: bioloogilised ehk looduslikud, sotsiaalsed ehk ühiskonnast tingitud; sarnasused ja erinevused. • Sallivus. Õppemängud, õppevideod, näited ilukirjandusest ja filmidest. • Õigused ja kohustused – kooli õppekavas, seadustes, koduses suhtluses. ÜRO lapse õiguste konventsioon. •
Mina ja tervis Õpilane: • toob näiteid terviseriskidest ja teab, kuidas püsida terve; • selgitab ja demonstreerib õpitu olukorras esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste; • teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi.		• Vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis. • Tervislik eluviis. • Terviseriskid. • Hoidumine tervist ohustavatest olukordadest. • Esmaabi andmine: haav, kukkumine, ninaverejooks, putukapiste, põletus. • Hädaabi kutsumine.
Mina ja teised Õpilane: • toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida; • põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust; • demonstreerib õpitu olukorras üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist; • tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähistusi; • kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;		• Reeglid, käitumisnormid, seadused – kust need tulevad? • Ühine reeglite sõnastamine. • Käitumine koolis, kodus, tänaval. • Reeglite järgimine, käitumise kontrollimine. • Abi saamine koolikiusamise korral. Vägivaldse käitumise märkamise, tegutsemise ja abi kutsumise vägivaldse olukorra puhul. • Koolitöötajate (kooliõde, sotsiaalpedagoog jt) võimalused lapse turvalisuse tagamisel. • Liiklusreeglid.

• märkab liiklusohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks; • teab, et vägivaldal on eri vormid; • selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua; • teab abi saamise võimalusi inimväärlikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald; • demonstreerib õpitu olukorras abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral; • selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust.	• Sõprus, koostöö, hoolitsemine ja abistamine. • Heategevus.
Mina: teave ja asjad Õpilane: • loetleb erinevaid teabeallikaid; • leiab infot erinevatest allikatest; • võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest; • kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte; • selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel; • teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine; • hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.	• Erinevad teabeallikad, nende kasutamine ja usaldusväärsus. • Meedia – kellele kuulub, kes toodab sisu; sotsiaalmeedia sõnumite mõtestamine. • Turvaline meediavahendite kasutamine. • Raha. Raha teenimine, kasutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste plaanimine. • Keskkonna hoidmise võimalused • säästlikul tarbimisel. • Enda võimalused keskkonna hoidmisel lähiümbruses
Mina: mina ja kodumaa Õpilane: • selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas; • leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid; • nimetab Eesti rahvuslikke, riiklikke ja kodukoha sümboleid;	• Eesti kaart. Maakonnad. Vald, küla, linn. • Eesti naaberriigid. • EV sümbolid. • Eestis elavad rahvused.

• kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavaid ja kombeid ning austab neid;• Väärtustab oma kodumaad.	

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaaalained	Õppeaine: inimeseõpetus
Kooliaste: II kooliaste	Klass: 6. klass	Tundide arv: 1 tund nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Suhtlemine: mina ja suhtlemine Õpilane: • selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb; ○ mõistab enesehinnangu olemust; ○ saab aru, et enesehinnang on osa tema minapildist; • selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi; ○ oskab nimetada enda erinevaid omadusi; ○ mõistab, et ennast saab pidevalt arendada; • mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest; ○ mõistab, et tema ise saab suunata oma tegevusi; • seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga; ○ õpib tundma oma huvisid ning seostama neid tulevikuga.		• Enesesse uskumine. • Enesehinnang. Konfliktid iseendaga. Sisemiste konfliktide lahendamine. • Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine. • Enesekontrollivõtted.
Suhtlemine: suhtlemine teistega Õpilane: • kirjeldab, millest suhtlemine koosneb; ○ mõistab suhtlemise olemust; ○ toob näiteid suhtlemise komponentide kohta; • eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid; ○ mõistab suhtlemise kompleksust; • eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele; ○ iseloomustab erinevaid käitumisviise; • teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära;		• Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia. • Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. • Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. • Suhtlemine ja viisakus. • Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. • Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise korral. • Vabandamine ja süüteo ülestunnistamine

• toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus; • toob näiteid, kuidas eelarvamusel mõjutavad igapäevasuhtlust; • teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel; • demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi; ○ nimetab kahjustavaid käitumisviise; ○ selgitab, kuidas enese eest seista ilma teisi kahjustamata; • toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme; ○ mõistab enda vastutust erinevates suhtluskeskkondades.	
Suhtlemine: suhted teistega Õpilane: • toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi; ○ nimetab inimeste erivajadusi; • toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest; ○ selgitab miks sõbralik käitumine on kasulik; • demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist; ○ nimetab sotsiaalseid oskusi; ○ toob näiteid sotsiaalsete oskuste kohta; • demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatilisel ja suhteid tugevdavalt väljendada; ○ mõistab, et kõik tunded on normaalsed; ○ oskab oma tundeid väljendada ennast ja teisi kahjustamata.	• Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. • Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine. • Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. • Toetus ning abi teistele inimestele ja teistelt inimestelt. • Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. • Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. • Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed. • Eelarvamuste mõju suhetele.

Suhtlemine: konfliktid ja probleemilahendus Õpilane: • selgitab konflikti häid ja halbu külgi; • kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise; • valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi; • näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi; ◦ nimetab erinevaid probleeme; ◦ toob näiteid erinevate tõhusate probleemilahenduste kohta; • lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused; • kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist; ◦ nimetab mõjutamise viise; • toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia; ◦ mõistab enda vastutust oma otsuste ja tegude eest.	• Otsustamine ja probleemide lahendamine. • Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamiseks. • Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel. • Sotsiaalsete dilemmaide lahendamine otsustamisel. • Konfliktide olemus ja põhjused. • Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed. • Kriitika hakkamasaamine. • Läbirääkimiste pidamine.
Suhtlemine: positiivne mõtlemine Õpilane: • toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta; • märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi.	• Positiivne mõtlemine. • Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine. • Positiivne mina

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsed	Õppeaine: inimeseõpetus
Kooliaste: III kooliaste	Klass: 7. klass	Tundide arv: 1 tund nädalas
Õpitulemused:	Õppesisu:	

Inimese areng ja murdeiga Õpilane: • kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele; • seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega; • selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast.	• Areng, küpsemine, kasvamine, õppimine, pärilikkus, keskkonna mõju, inimese valikud. • Ühiskonna mõju inimese kasvamisele ja arengule. • Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. • Murde- ja noorukiea iseloomulikud tunnused. • Suguküpsus, sootunnused, keha muutumine.
Inimene, valikud, õnn Õpilane: • selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang; • toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut; • analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus; • analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel.	• Minapilt - kirjeldav ja hinnanguline aspekt minapildist. • Positiivse minapildi kujundamine. • Eneseanalüüs, väärtused, teadlikud valikud ja vastutus elus. • Enesekasvatuse võtted. • Enesearendamine oma elutee kujundamisel. • Positiivne suhtumine endasse ja teistesse kui heaolu alus.
Inimene ja rühm Õpilane: • mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest; • toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist; • analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades; • kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpisisituatsioonis toimetulekut rühma survega.	• Rühm. Erinevad rühmade liigid. Erinevad rollid, reeglid ja normid rühmas. • Inimeste õigused ja kohustused erinevates rühmades. • Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. • Koostöised ja võistluslikud rühma tegevused. Hoolivuse, austuse, õigluse ja vastutustunde väärtustamine koostöises tegevuses. • Konformsus. Sõltumatus. Autoriteet.

	• Toimetulek rühma survega ennast ja teisi kahjustavates olukordades.
Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine • analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida; • analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest; • analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil; • toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid;	• Inimese heaolu komponendid (sh vaimne heaolu). Laste heaolu mõjutavad tegurid (materiaalne, füüsiline, vaimne, sotsiaalne) kogukonna tasandil. • Lapse ja noore vaimse heaolu tõstmise võimalused koolis ja kogukonnas. • Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine indiviidi tasand: tõhusad sotsiaalsed oskused ja keeldumisoskused. • Uimastitega seotud riskikäitumise ennetamine: kogukonna ja ühiskonna tasand.

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsained	Õppeaine: inimeseõpetus
Kooliaste: III kooliaste	Klass: 8. klass	Tundide arv: 1 tund nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Tervise käitumine Õpilane: • toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest; • analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele; • analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele; • teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot; • analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust; • analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida; • toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest; • analüüsib enda tervises seisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis; • analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus; • toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis.		• Tervis kui heaoluseisund ja tervise aspektid - füüsiline tervis, vaimne tervis ja sotsiaalne tervis. • Tervise aspektide vastastikused seosed. • Tervisliku eluviisi (toitumine, kehaline aktiivsus, piisav puhkus ja uni) mõju tervise erinevatele aspektidele. • Tervisealased infoallikad • Tervisealaste infoallikate usaldusväärsus. • Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressiga toimetulek. • Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine. • Objektiivsed ja subjektiivsed tervisenäitajad. • Tegurid, mis mõjutavad enda tervises seisundit. • Eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse ning tervisteenuste mõju inimese tervisele. • Tervisliku eluviisi tähtsus igapäevaelus. • Tegurid, mis mõjutavad Eesti rahvastiku (sh noorte) tervisenäitajad. • Keskkonnatedalik tegevus lähiümbruses ja kogukonnas kui terviseedendus.
Suhted ja seksuaalsus Õpilane: • selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata; • kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt		• Suhe. Suhte liigid (peresuhe, sõprusuhe, paarisuhe). • Lähisuhe ja tunded lähisuhtes. • Paarisuhte loomine, säilitamine, katkemine. • Inimlik lähedus ja soojus suhtes. Kiindumussuhted varases lapseas

meeldimine, sõprus, armumine, armastus; • analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest; • selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust; • mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele; • toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest; • analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi; • toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele.	lapse ja vanema vahel. Sõprus, meeldimine, armumine, armastus. • Armastuse liigid ja mitmekesisus paarisuhtes. • Lähisuhtevägivad ja selle liigid. • Turvalised lähisuhted. • Abi saamise võimalused. • Seksuaalsus. • Seksuaalsuse mitmekesisus. • Seksuaalkäitumine. • Sooidentiteet, Sooline mitmekesisus. Bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu. Sooline eneseväljendus (feminiinne, androgüünne, maskuliinne) • Seksuaalne orientatsioon. • Laste ja noorte seksuaalsuse arengu põhietapid (seksuaalsuse trepp.) • Erineva seksuaalse orientatsiooni ja sooidentiteediga inimeste õigused ja võrdne kohtlemine. • Turvaline seksuaalkäitumine. Vastutus. • Rasestumisvastased meetodid. • Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. • Suguelundite ehituse ja talitluse seos suguküpsuse saabumise, viljakuse ja rasestumisvastaste meetoditega. • Seksuaalõigused, • seksuaalne enesemääramisõigus. • Seksuaalsusega seotud müütide ja soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele.
Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine Õpilane: • demonstreerib õpitu olukorras inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi; • analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;	• Koolikiusamine, koolivägivald ja teised sotsiaalsete suhetega seotud vägivalla vormid. • Tõhus toimetulek ja abi saamise võimalused. • Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad väärarvamused. Uimastite

• demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi.	tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvus. • Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.
---	--

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsained	Õppeaine: ajalugu
Kooliaste: II kooliaste	Klass: 5. klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Ajaarvamine ja ajalooallikad Õpilane: • kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number; • paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; ◦ mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist; ◦ jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest). Esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu; • teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; ◦ nimetab ja liigitab ajalooallikaid; kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv; iseloostab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; kasutab perekonnavaloo uurimisel eritüübilisi allikaid.		• Ajaarvamisega seotud mõisted. • Ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu. • Ajalugu ja ajalooallikad. • Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. • Ajatelg.

Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu Õpilane: • toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; ○ teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid; ○ kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rollikujunemist ühiskonnas; ○ nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust; • kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; ○ teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi; ○ teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised; ○ selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas.	• Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul. • Muistne vabadusvõitlus.
Eluolu keskajal Õpilane: • teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; ○ teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos; ○ toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust; • kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; ○ kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid; ○ kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat.	• Elu keskaja linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid.

Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil Õpilane: • toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus; ○ mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust; ○ kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; ○ nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised.	• Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.
Eluolu uusajal Õpilane: • toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; ○ kirjeldab inimeste eluolu minevikus; ○ teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; ○ leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	• Inimeste igapäevaelu uusajal.
Kool vanal ajal Õpilane: • kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; ○ kirjeldab hariduse andmist minevikus; ○ leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	• Vana aja kool Eestis.
Rahvuslik ärkamisaeg Õpilane: • nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; ○ teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;	• Rahvusliku ärkamisaja ajaloosündmused ning silmapaistvad isikud.

○ kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi; ○ nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist.	
Eesti iseseisvumine Õpilane: • nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid; ○ kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost; ○ teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust; ○ teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik.	• Eesti iseseisvumisega seotud sündmused ja isikuid.
Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel Õpilane: • toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; ○ teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärge; ○ teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos; ○ teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust; ○ selgitab Tartu rahu tähtsust; • toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos; ○ kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid.	• Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kahe maailmasõja eel ja vahel.
Eesti ja Teine maailmasõda Õpilane: • toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus	• Eesti II maailmasõjas. • ENSV eluolu ja ajaloomälestised ning nende tähtsus.

elus; kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; ○ toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis; ○ teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole; ○ toob näiteid oma perekonnaloost. Nõukogude aeg Õpilane: • toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; ○ iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu; ○ toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal; ○ teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid.	
Iseseisvuse taastamine Õpilane: • nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus; ○ teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust; ○ teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks; ○ oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust; ○ teab mõnda perekonnalugu.	• Eesti taasiseseisvumine.

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsained	Õppeaine: ajalugu
Kooliaste: II kooliaste	Klass: 6. klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Muinasaeg Õpilane: • teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; • kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt; • toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; • kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; ◦ nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest; ◦ kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; ◦ seletab ja kasutab mõisteid kontekstis; <u>Muinasaeg Eestis</u> Õpilane: • teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; • teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; ◦ kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Eestis; ◦ teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi; ◦ teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu.		• Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. • Ajalugu ja ajalooallikad. • Allikmaterjalide tõlgendamine. • Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine. • Eesti muinasaja üldiseloostus, Pulli, Kunda. Muinasaege mälestised – kalmed ja asulakohad ning arheoloogilised leiud. • Kodukoha inimasustus muinasajal.

Vanad Idamaad Õpilane: • toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus; • nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; ○ selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid; ○ oskab näidata kaardil Egiptust, Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat. <u>Mesopotaamia</u> Õpilane: toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; • nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; ○ teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus; ○ teab, kes oli Hammurapi; ○ mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid. <u>Egiptus</u> Õpilane:	• Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud. • Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.

• nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; • nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; • kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; ○ teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; ○ kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel; ○ tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias; ○ toob näiteid kujutavast kunstist, teab mõnda Egiptuse püramiidi. <u>Vahemere idaranniku kõrgkultuurid:</u> <u>Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik</u> Õpilane: • toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos; ○ teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku; ○ teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; ○ teab, mis on Vana Testament.	
Vana-India ja Vana-Hiina Õpilane: • nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; • teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; ○ teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde; ○ teab, mis on kastisüsteem; ○ toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest;	

○ mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.	
Vana-Kreeka ja Vana-Rooma <u>Kreeta-Mükeene kultuur</u> Õpilane: • kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; • toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos; ○ oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreeta, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta; ○ teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist. <u>Kreeka linnriigid</u> Õpilane: • teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi; • kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; • toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; ○ kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust ja eluolu Ateena ja Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal; ○ seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori. <u>Vana-Kreeka kultuur ja teadus</u> Õpilane: • nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; • teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist; • iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;	• Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur. • Kreeka linnriigid. • Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. • Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon. Olümpiamängud. Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. • Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

○ toob näiteid Vana-Kreeka kultuuri- ja teadussaavutustest; ○ oskab nimetada tähtsamaid kreeka mõtlejaid; ○ jutustab olümpiamängudest ja kreeka kunstist; ○ püüab vaadelda maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning mõistab Vana-Kreeka kultuuri mõju Euroopa ajaloole. <u>Hellenism</u> Õpilane: • nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; • toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos; • teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi; ○ teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi; ○ selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest.	
Vana-Rooma <u>Rooma riigi tekkimine</u> Õpilane: • toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos; • nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; • kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; • paigutab ajatelejele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajateleje abil ülesandeid; ○ näitab kaardil: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik; ○ teab Rooma riigi tekkelugu ning teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos;	• Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. Rooma Vabariigi algus, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. • Hannibal. • Caesar, vabariigi lõpp. • Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. • Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. • Ristiusu teke, Uus Testament.

- paigutab ajatelejele Rooma linna asutamise aasta;
- selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitoolium, foorum, ladina keel.

Rooma vabariik

Õpilane:

- kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust;
 - selgitab Rooma vabariigi riigikorda;
 - kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist;
 - teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks;
 - seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk;
 - teab, kes oli Caesar ja ja põhjendab tema olulisust;

Eluolu Vanas-Roomas

Õpilane:

- teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
- toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
 - kirjeldab eluolu Rooma riigis;
 - teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiaator ja kasutab neid õiges kontekstis.

Kultuur ja religioon Vanas-Roomas

Õpilane:

- teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist;
- toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;

- toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
 - teab roomlaste usule iseloomulikke jooni;
 - mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos;
 - teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos;
 - kasutab uusi mõisteid õiges kontekstis.

Rooma keisririik

Õpilane:

- toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
- teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajalooperiodiseerimisele;
- paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;
- nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
 - selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda;
 - tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi ajal;
 - teab, miks lõhenes Rooma keisririik;
 - teab, kes oli Augustus ja põhjendab tema olulisust;
 - teab, millal ja miks lagunes Rooma keisririik.

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsained	Õppeaine: ajalugu
Kooliaste: III kooliaste	Klass: 7. klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Õpilane: • kirjeldab õpitud ajajärke – keskaeg ja varauusaeg – ajatelje ja maakaartide abil; • iseloomustab feodaalset hierarhiat; • kirjeldab keskaegse linna elu Eesti linnade näitel; • kirjeldab, milline roll oli ristiusul keskaegses elukorralduses; • toob näiteid keskaegsest kunstist – arhitektuur, kujutav kunst, muusika, kirjandus; • selgitab kaartide, kirjandus- jm teoste abil, kuidas rahvad keskaegses Euroopas rändasid ja suhtlesid; • kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi; • iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi; • teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik; • selgitab ristsõja olemust Läänemeremaade sh Eesti ajaloo näitel; • toob näiteid keskaegsest teadusest ja haridusest; • seletab mõisteid: paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka; • selgitab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi; • märgib kaardile maadeavastajate retki; • annab ülevaate Ameerika Ühendriikide kujunemisest; • teab ajaloolisi isikuid ja nende tegevuse tagajärgi, seostab neid ajastu ja tegevuskohaga: Läti Henrik, Lembitu,		• Keskaja mõiste • Keskaja periodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaja. • Läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjäär, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus • Ristiusk: katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus • Usklikud, vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester • Klooster, munk, kerjasmunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat • Askees, palve, palverännak, palverändur, reliikvia • Liturgia, koraal, psalm, sakrament, ristimine, armulaud, • laulatus, ordinatsioon. • Patt, paradiis, põrgu, puhastustuli, piht. • Keskaja kunst: romaani stiil, gooti stiil, altar, manuskript, • miniatuur. • Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping. • Keskaegne linn: linnaõigus, raad, rækoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit. • Euroopa riigid kõrgkeskajal: William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc.

Karl Suur, Jeanne d’Arc, Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Martin Luther.	• Keskaegse Euroopa naabrid: Bütsants, viikingid, Vana-Vene: Bütsants • Õigeusk, patriarh, ikoon, ristkuppelkirik, mosaiik. Kirikulõhe. • Idamaad ja islam: beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee, minarett, koraan, imaam. • Viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, Valhalla. • Vana-Vene: bojaar, veetše, družiina. • Ristisõjad: Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu. • Haridus ja teadus: kloostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, 7 vaba kunsti, rektor, dekaan, skolastika, alkeemia, astroloogia. Leonardo da Vinci. • Keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda. • Maailm varauusajal: Marco Polo reisikirjad, kompass, astrolaab, karavell, indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism, koloniaalimpeerium. • Reformatsioon: katoliiklus, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, Augsburgi usutunnistus, luterlus, protestantlus, kalvinism, anglikaanlus, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, vastureformatsioon, inkvisitsioon. • Renessans ja humanism.
---	--

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsained	Õppeaine: ajalugu
Kooliaste: III kooliaste	Klass: 8. klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õpitulemused:	Õppesisu:	

Õpilane: • ajatelje ja kaartide abil määratleb uusaja piire ja pöördelisi sündmusi: ususõjad, revolutsioonid, riikide iseseisvumine, Põhjasõda, I maailmasõda; • kasutab mõisteid absolutism, koloonia, kolonialism, valgustus, imperialism, tööstusrevolutsioon; • selgitab Euroopas toimunud arengut mõne Eesti naaberriigi ja oma klassi õpilastele olulise riigi näitel; • selgitab riikide vabanemist kuningavõimust Ameerika Ühendriikide ja Prantsusmaa näitel; • võrdleb Eesti olusid Rootsi ja Vene riigi koosseisus; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism; • kirjeldab Eestis 19. sajandil toimunud majanduslikke ja kultuurilisi muutusi oma kodukoha näitel; • kirjeldab I maailmasõja kulgu ja näitab kaardil selles osalenud riikide liite; • selgitab I maailmasõja sündmuste seost Eesti iseseisvumisega; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism; • teab ajaloolisi isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Louis XIV, Napoleon, Karl XII, Peeter I, Karl Ernst von Baer, Eestist pärit maadeuurjad, kunstnikud; Eesti rahvusliku liikumise tegelased.	• Varauusaeg, uusaeg, periodiseerimine, ajaloo pöördpunkt. • Ususõda, kodusõda, protestandid, katoliiklased, hugenotid, luterlased, kalvinistid, anglikaanid, Vestfaali rahu. • Absolutism ja valgustus. • Ameerika iseseisvumine: koloonia, emamaa, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, põhiseadus, demokraatia. • Prantsuse revolutsioon ja Napoleon: seisused, generaalsoadid, reform, revolutsioon, Asutav kogu, äärmuslus, žirondiinid, jakobiinid, terror, koodeks. • Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus: Rootsi aeg, Vene aeg, reduktsioon, restitutsioon. • Kunst, kultuur ja teadus varauusajal: barokk, rokokoo, klassitsism. • Viini kongress ja Euroopa uusajal: kongress, lõppakt, restauratsioon, tagurlus, tasakaal. • Tööstusrevolutsioon: kütused - süsi ja koks, aurumasin, võimsusühikud: hobujõud ja watt, tööstus, vabrik, automatiseerimine, linnastumine. • Poliitilised õpetused: ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, natsionalism, äärmuslus, kommunism • Euroopa rahvaste kevad: rahvuslus, rahvuslik vabadusliikumine, rahvusriik, kodanlus, liberalism, vabariik, põhiseadus. • Kolonialism ja imperialism. • Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. saj alguses: reformid, tagurlus, dekabristid, õigeusk, isevalitsus, slavofiil, venestamine, baltisakslane, estoofiil. • I Maailmasõda, Eesti iseseisvumine: Antant, Kolmikliit, Keskriigid,
--	--

	atentaat, läänerinne, idarinne, maneööversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu, veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa, Eesti iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918 • Teadus, tehnika ja kultuur 19. Saj ja 20. Saj alguses: sisepõlemismootor, elekter, hõõglamp, röntgen, raudtee, raudbetoon, rahvastik, aspiriin, narkoos, pastöriseerimine, valmistoit, krinoliin, tärgeldamine, frakk, smoking, silinder, romantism, realism, historitsism, impressionism, postimpressionism, juugend.
--	--

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaaalained	Õppeaine: ajalugu
Kooliaste: III kooliaste	Klass: 9. klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Õpilane: • selgitab I maailmasõja tagajärgi Euroopale ja Eesti omariiklusele; • teab, kuidas Vabadussõda suhestub Eesti ja naaberriikide ajalooga; • analüüsib demokraatia ja diktatuuri/autokraatia vahekorda Eesti riikluse näitel kui ka suurriikide näitel 1920-30tel aastatel; • kirjeldab Eesti ühiskonda, majandust, kultuuri kahe maailmasõja vahelisel perioodil, toetudes ka perekondlikule pärimusele; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu; • selgitab Teise maailmasõja vallandumise põhjusi, liitlasleeride kujunemist ja sõja tagajärgi 1940te aastate kontekstis; • analüüsib Eesti võimalusi ja valikuid Teises maailmasõjas: perekondlikud allikad; • seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon; • selgitab, mida tähendab külm sõda; • kommunistlik ideaal, sotsialistlik riigikord ja selle ilmingud Eesti NSV-s; • kirjeldab ajatelje abil Eesti omariikluse taastamist, kasutades ka perekondlikke allikaid; • refereerib meediaväljaandeid ja veebidokumente, et avada rahvusvaheliste ühenduste sh ÜRO, UNESCO, NATO, Euroopa Liit roll tänases maailmas; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda,		• I maailmasõja tagajärjed • Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid • Eesti vabadussõda • Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi • Demokraatia ja diktatuurid 1920-30. Aastatel • demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt • Demokraatlik ja autoritaarne Eesti • maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik) • Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel • konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform • Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis • uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnikas, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas • Teine maailmasõda 1939-1945

kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon; • teab ajaloolisi isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Jaan Poska, Johan Laidoner, Julius Kuperjanov, Konstantin Päts, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt, Martin Luther King, Nikita Hruštšov, Mihhail Gorbatsšov, Lennart Meri jt.	• anšluss, Müncheneri kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik” • sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelvaleiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid) • Eesti teises maailmasõjas • baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon • Maailm pärast teist maailmasõda • külma sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolded (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda) • Demokraatlik maailm pärast teist maailmasõda • heaoluühiskond, eri rasside ja rahvusrühmade ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi) • Kommunistlikud riigid ja ENSV • NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist
---	---

	kuni Gorbatsšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas) • Kultuur ja eluolu 20. saj teisel poolel • infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal • Eesti iseseisvuse taastamine • laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar, Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatsšov, Boris Jeltsin). • Maailm alates 1990-test • NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsiooni (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).
--	--

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsained	Õppeaine: ühiskonnaõpetus
Kooliaste: III kooliaste	Klass: 9. klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õpitulemused:	Õppesisu:	

Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

- 1) Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;
- 2) Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.

- Arutlev vestlus kasutades eelistatud – arvatava tuleviku metoodikat. Kirjutage kasti sisse oluline teema nt “Eesti elu murekohad”, (vm teema, milles näete probleemi, mis on ühiskonnas hetkel aktuaalne vms). Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite. Arutlege õpilastega saadud tulemuste üle.
- Pildivaatlus - pilt põgenikest (nt täiskasvanu ja laps). Arutelu, millised on nende inimeste kokkupuuted erinevate sektoritega? Arutelu võib toetada ka improjutu koostamisega rühmas. Jutu alguspunktiks on nt lõik ajalehe artiklist, mis kajastab põgenike saabumist Eestisse. Improjutule võib ette anda ka pidepunktid nt (elukoha, töö leidmine, arsti või psühholoogilise abi saamine; haridustee jätkamine jms).
- Töö allikatega - meediast näidete otsimine erinevates sektorites tegutsevate inimeste ja organisatsioonide tegemiste kohta. Allikate põhjal saab kokku panna ka kas interaktiivse/füüsilise postri, kus on esitatud nii sektori iseloomustus kui ka elulised näited.
- Mini-ettekande koostamine kaaslastele - intervjuu lähedasega, et välja selgitada, millises sektoris intervjuueeritav on tegev ning mis on tema tööülesanded ja mis on selle organisatsioone eesmärgid.

Ühiskonna sotsiaalne struktuur

- 1) teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 2) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 3) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 4) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 5) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
- 6) oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;
- 7) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;
- 8) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 9) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 10) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 11) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris
- 12) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuriline- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 13) märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.

- Lauamäng Teemantsaar - mille käigus mängijad peavad analüüsima mitmesuguseid väljakutseid, millega rände- ja pagulastaustaga inimesed uues riigis silmitsi seisavad.
- Fotoülesanne - Elu Kakuma pagulaslaagris:
<https://maailmakool.ee/materjalid/10231/fotoulesanne-elu-kakuma-pagulaslaagris/>
- Töö rahvastikuandmetega: Statistikaameti lehelt tutvuda:
- rahvaloendus 2021 andmetega ning lasta koostada rühmadel esitlus, mis tutvustaks Eesti rahvastikku ja ühiskonda läbi paari aspekti ; ja/või
- rahvastikupüramiidiga ning lasta koostada andmeanalüüs, mis võrdleks aastaid 20.saj I poolest ja II poolest ning 21. sajandi alust.
- Arutlev vestlus kasutades eelistatud – arvatava tuleviku metoodikat. Kirjutage kasti sisse oluline teema nt “Eesti rahvastik”, (vmt teema, milles näete hetkel probleemi). Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite. Arutlege õpilastega saadud tulemuste üle.
- Mondo Rändekooli materjalide toel tutvustada rände mõju üksik isikule, sihtriigile ja lähteriigile. Nt lasta õpilastel täita ideekaart rände põhjuste ja mõjude kohta, edasi vaadata ühiselt mõni teemakohane video sarjast Rändekool või Jagatud teekonnad

	• Töö põhiseadusega: kodaniku kohustused ja õigused versus igaühe õigused ja kohustused. • Ajurünnak paarides: kas EV kodanikuks on lihtne või raske saada? Õpilased pakuvad oma teadmiste alusel põhjendusi mõlema väite kasuks. Arvamuste toesuse kontrolliks tööleht: EV kodanikuks saamine. Õpilased tutvuvad kodakondsuse saamise tingimustega PPA kodulehelt ning püüavad põhjendada iga nõude vajalikkust. Arutlev vestlus, kas nende arvamused ühtisid tegelikkusega, mis neid mõtlema pani selle teema juures. • Ideekaart kordamiseks: kodakondsus (meenutatakse nii õiguseid/kohustusi; kodanikuks olemise tähendust; kodanikuks saamise eripära). • Töö tekstiga: head kodanikud (Kodanikupäeva aumärgi saajate tutvustused). Arutlev vestlus, mis ühendab väljapaistvaid kodanikke. Vaba kirjutamine: Kes on hea kodanik?Projektõpe: Kodanikupäeva korraldamine koolis. Valida õpilastega teemad ja tegevused kodanikupäeva tähistamiseks.
Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses 1) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; 2) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid; 3) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;	• Projektõpe: Meie klassi juured. Iga õpilane uurib oma perekonna lugu ja koostab lühireferaadi leitud rahva (või ka piirkondliku murde) kultuuritraditsioonides ning tutvustab seda kokku lepitud viisil (esitlus, fotokollaaž, plakat, video vm) kaaslastele. Külla võib kutsuda ka vanemaid, kes tutvustaksid mõne

4) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
 5) seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
 7) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
 8) oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;
 9) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
 10) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
 11) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist;
 12) seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega;
 13) märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt;
 14) analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

rahva kombeid; tutvustada rahvuskööke vms.

- Esitluse loomine: subkultuuridest ja nende tutvustamine klassile. Rollimäng, kus iga õpilased loosivad endale subkultuuri esindaja rolli ja püüavad neid jäljendada kokku lepitud olukordades nt laadal, bussipeatuses, meeleavaldusel.
- Tööleht: üleilmastumise ohud ja võimalused, iga õpilane leiab esmalt ise näiteid mõlema väite juurde. Edasi arutatakse väiksemates rühmades ja lõpuks klassis ühiselt teema läbi.
- Paaristöö: Õpilane saab sedelid väidetega identeedi, religioossete traditsioonide ja rahvukultuuride jms kohta ühiskonnas ning peab otsustama, mis kasti ta sedeli paneb, st kas väide kehtib alati, enamasti või ainult mõnel juhul (mänguvälja meetoodika). Paarilised arutavad, miks nad otsustasid nii nagu otsustasid. Antud meetodit saab teha ka liikumismänguna, kus astutakse samm edasi või tagasi või seistakse paigal.
- Lugemisülesanne: vaidlen autoriteediga meetodil nt kasutades teksti: Subkultuuridest on tänapäeval kadunud stiilikohustus - tuleb leida argumente, kas autori arvamuse poolt või vastu.
- Tegevusülesanne. Sildistava suhtumise ja eelarvamuste märkamise erinevate religioossete rühmade kogemuse näitel. Vaata ülesande kirjeldust usundiõpetuse III kooliastme ainekava sisukirjeldusest

Meedia ja teave

- 1) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 2) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 3) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;
- 4) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 5) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 6) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 7) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 8) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;
- 9) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 10) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 11) Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.

- Uurimuslik õpe: Paaristöö: õpilased arutavad, millistest kohustustest peavad täiskasvanud kinni pidama seoses lapse kasvatamisega. Valivad välja enda hinnangul 3 kõige olulisemat kohustust ning panevad need kirja. Lisavad juurde selgituse - sellist kohustust on vaja, kuna.... Info kogumiseks kasuta õiguskantsleri kui lasteombudsmani kodulehte. Sama lehekülje abil on võimalus noortel ka uurida, milliste küsimustega lasteombudsmani poole pöörduakse (vt Olulised küsimused). Teha lühitutvustus klassikaaslastele, milline on lasteombudsmani seisukoht.
- Kasutada Mondo Maailmakooli materjale laste õiguste teemal nt virtuaalloeng: Miks me ikka veel räägime lapse õigustest? või "Õigus olla laps" jt
- Mõistekaardi koostamine: Mõiste privileeg tähenduse uurimine. Mõistekaardi koostamise järel võiks toimuda arutlev vestlus, mille järel saab koostada definitsioonikaardi, mille sõnastab õpilane ise – minu definitsioon mõistele privileeg...
- Juhitud kujutlus meetodika toel tutvustada inimkaubanduse ohte. Vaadata klassis ühiselt videod Meie maailm: 18 | Kaasaegne orjus ning seejärel valitud videoklipp(id) sotsiaalkampaaniast "Kui välismaale, siis targalt" kuni 0.30 min ning paluge õpilastel kirjutada võimalik realistlik lõpp tegelaste tegevusele. Klassis lugeda võimalikke tsenaariumeid ette ning arutada ühiselt, mida tuleks teha, et sellist olukorda vältida, selleks võib kasutada ka teksti inimkaubandusest.

	• Vabakirjutamine/ vabajoonistamine teemal: Inimõigused - pannakse kirja kõik seosed, näited ja mõtted, mis haakuvad uue teemaga. • Lugesmisülesanne: tutvuda mõiste inimõigused selgitusega Inimõigusteinstituudi lehelt. Kasutada TTS (tean, tahan teada, sain teada) meetodit, et selgitada välja õpilaste küsimused teema kohta. Arutleda nende üle. • Klassiarutelu või arvamusefestivali formaadis väitlus (väited on argumenteeritud; üksteist kuulatakse sisuliselt) jrg teemadel: Kuidas peaks toimima pere, kus üks vanem on ühte usku ja teine teist usku? Kuidas tuleks toimida, kui ühele vanemale on usk väga tähtis ja teine vanem ei ole usklik? Millised elukutsed peavad arvestama inimese religioossusega? Miks küsitakse Eesti kaitseväes inimese usulise kuuluvuse kohta ning saadud info pannakse koos nime, veregrupi ja teiste oluliste andmetega kaelas kantavale metallplaadile?
Demokraatlik riik ja valitsemine 1) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; 2) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; 3) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; 4) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel; 5) selgitab avaliku konkursi tähtsust; 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;	• Töö põhiseadusega: Tabeliharjutus: Otsusta, kas põhiseadus paragrahvides toodud õigused kuuluvad põhiõiguste, kodanikuõiguste, sotsiaalõiguste, majanduslike õiguste või kultuuriliste õiguste kategooriasse. Märki tabelisse õigesse kohta vastav paragrahvi number. • §45 §49 §29 §16 §37 §20 §28 §39 • Klassiruumi on paigutatud kolm posterilust, igaüks neist esindab üht põhiõigust: sotsiaal-majanduslikud, poliitilised, kultuurilised. Klass jagatakse kolmeks (kuueks)

7) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;
8) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;

rühmaks. Iga rühm peab kujundama posterit näidetega vastava õiguse rikkumise kohta kaasaegses maailmas, kasutades infot viimaseaja ajalehtede, digiplatvormide või sotsiaalmeedia postituste kuvatõmmiseid. Rühmad esitlevad oma posterit suures ringis.

- Lugemise-loomise ülesanne:
Õpilased tutvuvad virtuaalnäitus: Inimõiguste kujunemislugu: <https://naitused.humanrightsestonia.ee/inimõiguste-kujunemislugu/old-home.html> Õpilane valib endale huvipakkuva loo ning koostab kaaslastele selle teemalise miniettekande.
- Vaidlen autoriteediga: "Paar aastat tagasi ilmus tänu eelmisele presidendile (Kersti Kaljulaid) meie avalikku ruumi loosung "sõna on vaba". Ilus ajakirjandust kaitsev loosung, kuid "sõna on vaba" reegel töötab ainult siis, kui sellel on jätk "sõna on tegu" ja "tegu on vastutus". Ainult nii. " Link tsitaadile. Õpilased teevad harjutuse, kus
- a) Tõlgenda - kuidas sina öeldut mõistad?
b) Nõustu/Vaidle tsitaadi keskse mõttega
c) Täienda tsitaadi keskset mõtet omalt poolt
- Töö tekstiga: Sissejuhatuseks lasta õpilastel tutvuda leheküljega Lasteabi.ee - arutlev vestlus, kas ja miks vajab ühiskond sellist keskust? Töö tekstiga Noortr silmis süütuna näiva... .Kasutada kolmeastmeline intervjuu metoodikat: I etapp – teksti lugemine; II etapp –õpilane koostab loetud teksti põhjal intervjuuküsimused, mille vastused annavad edasi teksti peamise mõtte/sisu; III etapp – õpilane

	usutleb küsimustega kaaslast, kaaslane teda. Üks paariline esitab küsimusi ja paneb vastused kirja ning vastupidi; IV etapp – vahetatakse paarilisi ja räägitakse edasi, mida eelmine paariline kõneles, toetudes seejuures kirjapandud märksõnadele või vastustele. Kokkuvõtteks sõnastada ühiselt probleemi olemus ja võimalikud lahendused. • Töö videoga: Klassis vaadata ühiselt video Suurim julgus https://youtu.be/SdAZX_FZmNI Video järgselt püüda ühiselt teha probleemisõnastamist nt koolikiusamine on levinud nähtus. Probleemiakna meetod: aknal on erinevad ruudud: põhjused, probleemi olemus, tagajärjed ja ületamise võimalused. Aknaid võib täita üksinda, paaris või väikstes rühmades. Ideedeks anda võimalus tutvuda leheküljega suurimjulgus.ee. • Rühmatöö: Tegutsemine kriisides. Rühmad otsivad vastuseid küsimustele: Tuletage meelde, milliseid ohutuskampaaniaid te tead? Millised ohutuskoolituse oled Sina läbinud? Millisel telefoninumbril pead helistama, kui oled sattunud ohtu või märkad, et keegi teine vajab abi? Arutage rühmas, kas sul või su kaaslastel on vaja olnud kutsuda abi? Mis on juhtunud? Pane kirja näiteid. Helistad hädaabi numbril. Päästekorraldaja vajab täpset ja selget ülevaadet sellest mis on juhtunud. Pane kirja, millist infot peaksid talle kindlasti andma ja kuidas edasi tegutsema? Lõpuks kontrollida vastuseid Häirekeskuse kodulehelt • Projektöpe: Õpilased viivad kodus läbi uuring, kui valmis on minu kodu ja lähedased kriisiolukordadeks.
--	---

	Täida saada info põhjal tabel: hästi on ...; parandamist vajaks... Arutada tunnis ühiselt saadud tulemuste üle. • Töö põhiseadusega: Arutleda põhiseaduse § 130-st lähtuvalt, milles seisnevad need õigused ja vabadused, mida ei tohi mingil juhul (ka eriolukorras) piirata. Miks? • Rühmatöö: Vaimsetervise vitamiinid Vaadake klassis video Tiidust https://youtu.be/auNUAp5ZArA?feature=shared Videos tuuakse välja paar head vaimse tervise vitamiini. Mis võiksid olla veel sellisteks vaimse tervise vitamiinideks, mis aitaksid üle rasketest hetkedest? Tutvuge ühiselt lehega Peaasi.ee - arutlev vestlus, kas ja miks vajab ühiskond sellist keskust; millist endale kasulikku infot leidis?
Eesti valitsemiskord 1) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; 2) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; 3) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; 4) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; 5) teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid. 6) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; 7) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; 8) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; 9) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;	• Skeemi koostamine: õpiku teksti toel koostada võimude lahususe skeem.pdf • Juhtumiuuring (rühmatöö): Õpilased otsivad meediast näiteid (võib lisada ajalise piirangu – nt viimase 3 aasta näited või õpetaja jagab gruppidele konkreetseid näited), kus võimude lahususe põhimõtet on mõnes riigis rikutud. Õpilased analüüsivad gruppides probleemi (probleemi kirjeldus; faktid, mis tõestavad probleemi olemasolu; probleemiga kaasnevad ohud demokraatia toimimisele; võimalikud lahendused) ning jagavad teiste gruppidega oma tulemusi. • Töölehed: Vabariigi Valitsuse töö - kasutada tööraamat: Riigiportaali kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13A

10) nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; 11) teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; 12) analüüsib enda võimalusi kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.	DEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view lk 20-29 • Töö põhiseadusega: Õpilased otsivad põhiseaduse VII peatüki abil, kuidas sünnivad riigis seadused? (kasuta kindlasti §102, §103, §104 § 107, §108); Millised peatükid selgitavad (kirjuta sobivate peatükkide nimed): A) seadusandliku võimu toimimist B) täidesaatva võimu toimimist C) kohtuvõimu toimimist • Töö videoga: klassis vaadata video preisdendi institutsionist . Väite tõestamine, kas nõustud väitega, et presidendi näol on tegemist riigi elava sümboliga. Selgita oma nõustumise/mittenõustumise põhjuseid. • Rühmatöö: valitsuskabineti istung - Siksakmeetod/mosaiikmeetod (meetodi kirjeldus lk 60-61) klass jagada viieliikmelisteks rühmadeks (iga rühm on valitsuskabinet). Iga rühm saadab oma esindaja ühte ekspertrühma. Iga ekspert rühm töötab läbi õpiku abiga ühe teema; (nt tarbijakaitse, autoriõigused, õiguskord; inimõigused, riigieelarve vms). Ühiselt arutatakse läbi, mis ministeeriumi valdkonda võiks teema kuuluda; mis olukord on hetkel sel teemal; mis on hästi; mis vajaks parandamist. Oma kodurühma tagasi pöördunult tutvustatakse nn valitsuses, mida ekspertrühmas tead saadi. Ühiselt arutatakse kõik teemad läbi ja sõnastatakse valitsuse otsu, mis tuleb läbi töötatud valdkondades ette võtta. • Töö tekstiga: õpikule ja teistele materjalidele nt(EL ja mina)
--	---

	toetudes võrrelda Eesti parlamendi töökorraldust EL parlamendi omaga - leida sarnasusi ja erinevuseid.
Kodanikuühiskond 1) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel; 2) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; 3) teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.	• Projektõpe: osalemine kogukonnapraktika raames mõne vabaühenduse tegevuses. Praktika järgselt korraldada koolis/klassis praktika festival, kus kõik saavad jagada oma kogemusi ning analüüsitakse õpitut. • Projektõpe: koostöös mõne kohaliku vabaühenduse, sotsiaal- või haridusasutusega heateo päeva korraldamine. Päev võib hõlmata, nt kas vanuritele/lastele jm esinemist, nendega ühist ajaveetmist; millegi korrastamist vms- variante on palju. Projekt eeldab klassis ajurünnakut teemafookuse leidmiseks; rollide jagamist ja vastutusala kokku leppimist ning õpilaste eneserefleksiooni ja tulemuste analüüsi. • Külalistund: mõne kohaliku noorteorganisatsiooni (noortevolikogu vms) esindaja külla kutsumine. Tunnis mõelda esmalt küsimused, millele soovitakse vastust. • Arutluse kirjutamine teemal: "Aktiivne kodanik muudab kodukohta/maailma" • Koolidemokraatia edendamine - nt kooli kaasava eelarve projekti käivitamine koolis; õpilasesinduse tegevusele kaasaaitamine vms • Projektõpe: osalusvõimaluste tutvustamine koolikaaslastele läbi

	tähelepanu juhtimise mingile ühiskonna probleemile (kasutada võib: allkirjade kogumist; valjuhäälsel vaidlust avalikus kohas, sõnumi levitamist vm metoodikat)
Ärisektori toimimine 1) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist; 2) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse; 3) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest; 4) järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.	• Arutlev vestlus: Ennustame, millised on sinu meelest tulevikutooted ja teenused, mida igapäevaselt kasutama hakkame? Milliseid teadmisi nende loomine eeldab? Võib kasutada eelistatud – arvatava tuleviku metoodikat. • Rühmatöö: äriplaani koostamine - Esmalt vaadatakse ära e-külastund Karl Oskar Haak - Kuidas koostada äriplaani? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-koostada-ariplaani-2/ Edasi valitakse valdkond, kus soovitakse hakata tulu teenima. Edasi mõeldakse küsimustele: A) Millist probleemi aitab teie toode/teenus lahendada ehk kes on võimalikud tarbijad ehk kes hakkavad kaupu või teenuseid kasutama? B) Milliseid kaupu/teenuseid toota ja millises mahus tuleks seda teha? C) Kuidas toota või pakkuda teenust nii, et see oleks kõige tõhusam? D) milliseid ressursse selleks vajate? E) Kui kerge on minu poolt pakutavat toodet või teenust järele teha? F) Kui suur on konkurents ning millised on minu eelised? G) Kas mul on häid tutvusi ja kontakte, mis soodustavad projekti elluviimist jms? H) Milliseid oskusi äriidee elluviimine minult nõuab? Lõptulemust tutvustavad kõik rühmad klassile.

	Kuulavad rühmad peavad sõnastama hea nõuande, kuidas võiks esitletavat äriplaani teha veelgi paremaks. • Vaadeke koos video Kuidas leida äriidee. Arutluse kirjutamine teemal: “ Kui Sul oleks miljon eurot...” • Töölehed: lahendada sobivaid harjutusi e-koolikotist " Edu ja tegu" • Esitluse loomine: Esmalt tuvuda sotsiaalsete ettevõtete koduleheküljega kasutades Genially, Canva vms keskkonda loovad õpilased infograafika sotsiaalse ettevõtluse kohta. Lisainfo saamiseks kasutada AI tehisintellekti abi • Tööleht: Vaadake e-tundi „Kuhu kulub riigi raha?“ Arutlev vestlus: tuua välja kolm valdkonda, millele kulub riigil kõige enam raha. Selgitada, miks just need valdkonnad neelavad enamiku riigi rahast. Täita tunni juurde kuuluv tööleht. • Loominguline ülesanne: Õpime kasutama autoriõiguseid: Esmalt vaadake ühiselt video PS100: Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule Edasi tutvuvad õpilased CC avatud litsentsiga lähemalt ning märgistavad mõni enda tehtud foto vm teose sobiva litsentsiga. • Uute mõistete õppimine läbi aramusloo kirjutamise: õpilased kirjutavad aramusloo teemal „Mida riik saab teha selleks, et soodustada vaba ettevõtlust?“ kasutades uusi mõisteid õpikust
--	--

Tööturg 1) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused; 2) analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.	• Noorte tööturu andmetega tutvumine Statistikaameti kodulehelt. Arutlev vestlus: Miks on kriiside ajal just noortel suurem oht jääda töötuks? Mis võiksid olla need põhjused, et osa noori ei õpi ega tööta? Probleemipuu koostamine neil teemadel. Metoodika • Paaristöö: CV/ töölepingu koostamine väljamõeldud tegelase profiilist lähtuvalt • Tööintervjuu simulatsioon AI-tehnoloogiat kasutades - paluda AI koostada küsimused inimesele, kes on tulnud tööintervjuule. Vastata neile online. Tulemuste analüüs paarilistega - mis oli intervjuu ajal keeruline • Memo koostamine sõpradele "Noore töötaja meelepea" teksti kasutades. • Külalistunni korraldamine koostöös lapsevanemate/ vilistlastega teemal "Minu töö". Mõelda esmalt klassis välja küsimused, millele sooviks vastust.
Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine 1) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist; 2) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;	• Paaristöö: Ostujõu kalkulaatoriga tutvumine. Iga paar valib endale võrdlusaastad (nt vahemiku 2,5,10 aastat) ning analüüsib, mis on muutunud ja millest need muutused võisid olla tingitud • Videode vaatamine (5 sammu korras rahaasjadeni) teemal, kuidas planeerida rahaasju ja kuidas koostada isiklikku eelarvet. Isiklik eelarve koostamine. Arutlev vestlus klassiga, mis on eelarve koostamise juures keeruline. Kuu aja pärast analüüs, kuidas õnnestus eelarvest kinnipidamine. Vt ka TLU

	Rahatarkuse teema käsitlemise juhendmaterja Tunnikava 2 Pere eelarve koostamine • Pildi analüüs: Banksy teos „Shop Until You Drop“. Klassi arutelu, milles seisneb autori ühiskonna kriitika? Tagajärgede ahela koostamine. Kirjutage ringi sisse probleem või küsimus, mida soovite uurida. Seejärel analüüsige tagajärgi ja neist tulenevaid uusi asjaolusid. Metoodika https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf • Finantspettustega toimetulemise virtuaalmäng. Mängu järel klassiarutelu, miks on lihtne inimesi petta? Juhendi koostamine lähedasele, kuidas end ohtude eest kaitsta.
Eesti ja maailm 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid; 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid; 3) Teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; 4) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga; 5) teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.	• Argumenteerimise õppimine • Töö piltidega: Tööleht rahv.organisatsioonide lippudega (EL, NATO, ÜRO). Milliste rahvusvaheliste organisatsioonide lippudega on tegemist? Lisa lühidalt ka nende organisatsioonide peamised tegevus eesmärgid. • Töölehed: EL toimimine - kasutada tööraamat: Riigiportaali kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view lk 71-79 • Töö tekstidega+töölehed: EL toimimist õppida kasutades tööraamatut "EL ja mina"

Randvere Kooli ainekava	Ainevaldkond: sotsiaalsed	Õppeaine: ühiskonnaõpetus
Kooliaste: III kooliaste	Klass: 9. klass	Tundide arv: 2 tundi nädalas
Õpitulemused:		Õppesisu:
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted 1) Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris; 2) Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.		- Arutlev vestlus kasutades eelistatud – arvatava tuleviku metoodikat. Kirjutage kasti sisse oluline teema nt “Eesti elu murekohad”, (vm teema, milles näete probleemi, mis on ühiskonnas hetkel aktuaalne vms). Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite. Arutlege õpilastega saadud tulemuste üle. - Pildivaatlus - pilt põgenikest (nt täiskasvanu ja laps). Arutelu, millised on nende inimeste kokkupuuted erinevate sektoritega? Arutelu võib toetada ka improjutu koostamisega rühmas. Jutu alguspunktiks on nt lõik ajalehe artiklist, mis kajastab põgenike saabumist Eestisse. Improjutule võib ette anda ka pidepunktid nt (elukoha, töö leidmine, arsti või psühholoogilise abi saamine; haridustee jätkamine jms). - Töö allikatega - meediast näidete otsimine erinevates sektorites tegutsevate inimeste ja organisatsioonide tegemiste kohta. Allikate põhjal saab kokku panna ka kas interaktiivse/füüsilise postri, kus on esitatud nii sektori iseloomustus kui ka elulised näited. - Mini-ettekande koostamine kaaslastele - intervjuu lähedasega, et välja selgitada, millises sektoris intervjuueeritav on tegev ning mis on

	tema tööülesanded ja mis on selle organisatsioone eesmärgid.
Ühiskonna sotsiaalne struktuur 1) teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; 2) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt; 3) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid; 4) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; 5) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt. 6) oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele; 7) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel; 8) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erinevuste puhul; 9) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; 10) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit; 11) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris 12) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuriline- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;	• Lauamäng Teemantsaar - mille käigus mängijad peavad analüüsima mitmesuguseid väljakutseid, millega rände- ja pagulastaustaga inimesed uues riigis silmitsi seisavad. • Fotoülesanne - Elu Kakuma pagulaslaagris: https://maailmakool.ee/materjalid/10231/fotoulesanne-elu-kakuma-pagulaslaagris/ • Töö rahvastikuandmetega: Statistikaameti lehelt tutvuda: • rahvaloendus 2021 andmetega ning lasta koostada rühmadel esitlus, mis tutvustaks Eesti rahvastikku ja ühiskonda läbi paari aspekti ; ja/või • rahvastikupüramiidiga ning lasta koostada andmeanalüüs, mis võrdleks aastaid 20.saj I poolest ja II poolest ning 21. sajandi alust. • Arutlev vestlus kasutades eelistatud – arvatava tuleviku metoodikat. Kirjutage kasti sisse oluline teema nt “Eesti rahvastik”, (vmt teema, milles näete hetkel probleemi). Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite. Arutlege õpilastega saadud tulemuste üle. • Mondo Rändekooli materjalide toel tutvustada rände mõju üksik isikule,

13) märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.

sihtriigile ja lähteriigile. Nt lasta õpilastel täita ideekaart rände põhjuste ja mõjude kohta, edasi vaadata ühiselt mõni teemakohane video sarjast Rändekool või Jagatud teekonnad

- Töö põhiseadusega: kodaniku kohustused ja õigused versus igapäevaelu kohustused ja õigused.
- Ajurünnak paarides: kas EV kodanikuks on lihtne või raske saada? Õpilased pakuvad oma teadmiste alusel põhjendusi mõlema väite kasuks. Arvamuste toetuse kontrolliks tööleht: EV kodanikuks saamine. Õpilased tutvuvad kodakondsuse saamise tingimustega PPA kodulehelt ning püüavad põhjendada iga nõude vajalikkust. Arutlev vestlus, kas nende arvamused ühtisid tegelikkusega, mis neid mõtlema pani selle teema juures.
- Ideekaart kordamiseks: kodakondsus (meenutatakse nii õiguseid/kohustusi; kodanikuks olemise tähendust; kodanikuks saamise eripära).
- Töö tekstiga: head kodanikud (Kodanikupäeva aumärgi saajate tutvustused). Arutlev vestlus, mis ühendab väljapaistvaid kodanikke. Vaba kirjutamine: Kes on hea kodanik?Projektõpe: Kodanikupäeva korraldamine koolis. Valida õpilastega teemad ja tegevused kodanikupäeva tähistamiseks.

Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses

- 1) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 2) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 3) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 4) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 5) seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 7) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 8) oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;
- 9) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 10) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 11) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpisisituatsioonis ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist;
- 12) seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega;
- 13) märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt;
- 14) analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

- Projektõpe: Meie klassi juured. Iga õpilane uurib oma perekonna lugu ja koostab lühireferaadi leitud rahva (või ka piirkondliku murde) kultuuritraditsioonides ning tutvustab seda kokku lepitud viisil (esitlus, fotokollaaž, plakat, video vm) kaaslastele. Külla võib kutsuda ka vanemaid, kes tutvustaksid mõne rahva kombeid; tutvustada rahvuskööke vms.
- Esitluse loomine: subkultuuridest ja nende tutvustamine klassile. Rollimäng, kus iga õpilased loosivad endale subkultuuri esindaja rolli ja püüavad neid jäljendada kokku lepitud olukordades nt laadal, bussipeatuses, meeleavaldusel.
- Tööleht: üleilmastumise ohud ja võimalused, iga õpilane leiab esmalt ise näiteid mõlema väite juurde. Edasi arutatakse väiksemates rühmades ja lõpuks klassis ühiselt teema läbi.
- Paaristöö: Õpilane saab sedelid väidetega identeedi, religioossete traditsioonide ja rahvukultuuride jms kohta ühiskonnas ning peab otsustama, mis kasti ta sedeli paneb, st kas väide kehtib alati, enamasti või ainult mõnel juhul (mänguvälja metoodika). Paarilised arutavad, miks nad otsustasid nii nagu otsustasid. Antud meetodit saab teha ka liikumismänguna, kus astutakse samm edasi või tagasi või seistakse paigal.
- Lugemisülesanne: vaidlen autoriteediga meetodil nt kasutades teksti: Subkultuuridest on tänapäeval kadunud stiilikohustus - tuleb leida

	argumente, kas autori arvamuse poolt või vastu. • Tegevusülesanne. Sildistava suhtumise ja eelarvamuste märkamise erinevate religioossete rühmade kogemuse näitel. Vaata ülesande kirjeldust usundiõpetuse III kooliastme ainekava sisukirjeldusest
Meedia ja teave 1) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks; 2) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud; 3) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul; 4) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; 5) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale; 6) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks; 7) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud; 8) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul; 9) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; 10) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale; 11) Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.	• Uurimuslik õpe: Paaristöö: õpilased arutavad, millistest kohustustest peavad täiskasvanud kinni pidama seoses lapse kasvatamisega. Valivad välja enda hinnangul 3 kõige olulisemat kohustust ning panevad need kirja. Lisavad juurde selgituse - sellist kohustust on vaja, kuna.... Info kogumiseks kasuta õiguskantsleri kui lasteombudsmani kodulehte. Sama lehekülje abil on võimalus noortel ka uurida, milliste küsimustega lasteombudsmani poole pöörduakse (vt Olulised küsimused). Teha lühitutvustus klassikaaslastele, milline on lasteombudsmani seisukoht. • Kasutada Mondo Maailmakooli materjale laste õiguste teemal nt virtuaalloeng: Miks me ikka veel räägime lapse õigustest? või "Õigus olla laps" jt • Mõistekaardi koostamine: Mõiste privileeg tähenduse uurimine. Mõistekaardi koostamise järel võiks toimuda arutlev vestlus, mille järel saab koostada definitsioonikaardi, mille sõnastab õpilane ise – minu definitsioon mõistele privileeg... • Juhitud kujutlus metoodika toel tutvustada inimkaubanduse ohte. Vaadata klassis ühiselt videod Meie maailm: 18 Kaasaegne orjus ning seejärel valitud videoklipp(id)

	sotsiaalkampaaniast "Kui välismaale, siis targalt" kuni 0.30 min ning paluge õpilastel kirjutada võimalik realistlik lõpp tegelaste tegevusele. Klassis lugeda võimalikke tsenaariumeid ette ning arutada ühiselt, mida tuleks teha, et sellist olukorda vältida, selleks võib kasutada ka teksti inimkaubandusest. • Vabakirjutamine/ vabajoonistamine teemal: Inimõigused - pannakse kirja kõik seosed, näited ja mõtted, mis haakuvad uue teemaga. • Lugemisülesanne: tutvuda mõiste inimõigused selgitusega Inimõigusteinstituudi lehelt. Kasutada TTS (tean, tahan teada, sain teada) meetodit, et selgitada välja õpilaste küsimused teema kohta. Arutleda nende üle. • Klassiarutelu või arvamusfestivali formaadis väitlus (väited on argumenteeritud; üksteist kuulatakse sisuliselt) jrg teemadel: Kuidas peaks toimima pere, kus üks vanem on ühte usku ja teine teist usku? Kuidas tuleks toimida, kui ühele vanemale on usk väga tähtis ja teine vanem ei ole usklik? Millised elukutsed peavad arvestama inimese religioossusega? Miks küsitakse Eesti kaitseväes inimese usulise kuuluvuse kohta ning saadud info pannakse koos nime, veregrupi ja teiste oluliste andmetega kaelas kantavale metallplaadile?
Demokraatlik riik ja valitsemine 1) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; 2) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;	• Töö põhiseadusega: Tabeliharjutus: Otsusta, kas põhiseadus paragrahvides toodud õigused kuuluvad põhiõiguste, kodanikuõiguste, sotsiaalõiguste, majanduslike õiguste või

3) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
4) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
5) selgitab avaliku konkursi tähtsust;
6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
7) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;
8) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;

kultuuriliste õiguste kategooriasse. Märki tabelisse õigesse kohta vastav paragrahvi number.

- §45 §49 §29 §16 §37 §20 §28 §39
- Klassiruumi on paigutatud kolm posterilust, igaüks neist esindab üht põhiõigust: sotsiaal-majanduslikud, poliitilised, kultuurilised. Klass jagatakse kolmeks (kuueks) rühmaks. Iga rühm peab kujundama posterit näidetega vastava õiguse rikkumise kohta kaasaegses maailmas, kasutades infot viimaseaja ajalehtede, digiplatvormide või sotsiaalmeedia postituste kuvatõmmiseid. Rühmad esitlevad oma posterit suures ringis.
- Lugemise-loomise ülesanne: Õpilased tutvuvad virtuaalnäitus: Inimõiguste kujunemislugu: <https://naitused.humanrightsestonia.ee/inimoiguste-kujunemislugu/old-home.html> Õpilane valib endale huvipakkuva loo ning koostab kaaslastele selle teemalise miniettekande.
- Vaidlen autoriteediga: "Paar aastat tagasi ilmus tänu eelmisele presidendile (Kersti Kaljulaid) meie avalikku ruumi loosung "sõna on vaba". Ilus ajakirjandust kaitsev loosung, kuid "sõna on vaba" reegel töötab ainult siis, kui sellel on jätk "sõna on tegu" ja "tegu on vastutus". Ainult nii. " Link tsitaadile. Õpilased teevad harjutuse, kus
- a)Tõlgenda - kuidas sina öeldut mõistad?
b) Nõustu/Vaidle tsitaadi keskse mõttega
c) Täienda tsitaadi keskset mõtet omalt poolt
- Töö tekstiga: Sissejuhatuseks lasta õpilastel tutvuda leheküljega Lasteabi.ee - arutlev vestlus, kas ja

	miks vajab ühiskond sellist keskust? Töö tekstiga Noortr silmis süütuna näiva... .Kasutada kolmeastmeline intervjuu metoodikat: I etapp – teksti lugemine; II etapp –õpilane koostab loetud teksti põhjal intervjuuküsimused, mille vastused annavad edasi teksti peamise mõtte/sisu; III etapp – õpilane usutleb küsimustega kaaslast, kaaslane teda. Üks paariline esitab küsimusi ja paneb vastused kirja ning vastupidi; IV etapp – vahetatakse paarilisi ja räägitakse edasi, mida eelmine paariline kõneles, toetudes seejuures kirjapandud märksõnadele või vastustele. Kokkuvõtteks sõnastada ühiselt probleemi olemus ja võimalikud lahendused. • Töö videoga: Klassis vaadata ühiselt video Suurim julgus https://youtu.be/SdAZX_FZmNI Video järgselt püüda ühiselt teha probleemisõnastamist nt koolikiusamine on levinud nähtus. Probleemiakna meetod: aknal on erinevad ruudud: põhjused, probleemi olemus, tagajärjed ja ületamise võimalused. Aknaid võib täita üksinda, paaris või väikstes rühmades. Ideedeks anda võimalus tutvuda leheküljega suurimjulgus.ee. • Rühmatöö: Tegutsemine kriisides. Rühmad otsivad vastuseid küsimustele: Tuletage meelde, milliseid ohutuskampaaniaid te tead?Millised ohutuskoolituse oled Sina läbinud? Millisel telefoninumbril pead helistama, kui oled sattunud ohtu või märkad, et keegi teine vajab abi? Arutage rühmas, kas sul või su kaaslastel on vaja olnud kutsuda abi? Mis on juhtunud? Pane kirja näiteid.Helistad hädaabi numbril. Päästekorraldaja
--	---

	vajab täpset ja selget ülevaadet sellest mis on juhtunud. Pane kirja, millist infot peaksid talle kindlasti andma ja kuidas edasi tegutsema? Lõpuks kontrollida vastuseid Häirekeskuse kodulehelt • Projektõpe: Õpilased viivad kodus läbi uuring, kui valmis on minu kodu ja lähedased kriisiolukordadeks. Täida saada info põhjal tabel: hästi on ...; parandamist vajaks... Arutada tunnis ühiselt saadud tulemuste üle. • Töö põhiseadusega: Arutleda põhiseaduse § 130-st lähtuvalt, milles seisnevad need õigused ja vabadused, mida ei tohi mingil juhul (ka eriolukorras) piirata. Miks? • Rühmatöö: Vaimsetervise vitamiinid Vaadake klassis video Tiidust https://youtu.be/auNUAp5ZArA?feature=shared Videos tuuakse välja paar head vaimse tervise vitamiini. Mis võiksid olla veel sellisteks vaimse tervise vitamiinideks, mis aitaksid üle rasketest hetkedest? Tutvuge ühiselt lehega Peaasi.ee - arutlev vestlus, kas ja miks vajab ühiskond sellist keskust; millist endale kasulikku infot leidis?
Eesti valitsemiskord 1) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; 2) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; 3) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; 4) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; 5) teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.	• Skeemi koostamine: õpiku teksti toel koostada võimude lahususe skeem.pdf • Juhtumiuuring (rühmatöö): Õpilased otsivad meediast näiteid (võib lisada ajalise piirangu – nt viimase 3 aasta näited või õpetaja jagab gruppidele konkreetsed näited), kus võimude lahususe põhimõtet on mõnes riigis rikutud. Õpilased analüüsivad gruppides probleemi (probleemi kirjeldus; faktid, mis tõestavad probleemi olemasolu;

6) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; 7) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; 8) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; 9) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; 10) nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; 11) teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; 12) analüüsib enda võimalusi kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.	probleemiga kaasnevad ohud demokraatia toimimisele; võimalikud lahendused) ning jagavad teiste gruppidega oma tulemusi. • Töölehed: Vabariigi Valitsuse töö - kasutada tööraamat: Riigiportaali kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view lk 20-29 • Töö põhiseadusega: Õpilased otsivad põhiseaduse VII peatüki abil, kuidas sünnivad riigis seadused? (kasuta kindlasti §102, §103, §104 §107, §108); Millised peatükid selgitavad (kirjuta sobivate peatükkide nimed): A) seadusandliku võimu toimimist B) täidesaatva võimu toimimist C) kohtuvõimu toimimist • Töö videoga: klassis vaadata video preisidendi institutsionist . Väite tõestamine, kas nõustud väitega, et presidendi näol on tegemist riigi elava sümboliga. Selgita oma nõustumise/mittenõustumise põhjuseid. • Rühmatöö: valitsuskabineti istung - Siksakmeetod/mosaiikmeetod (meetodi kirjeldus lk 60-61) klass jagada viieliikmelisteks rühmadeks (iga rühm on valitsuskabinet). Iga rühm saadab oma esindaja ühte ekspertrühma. Iga ekspert rühm töötab läbi õpiku abiga ühe teema; (nt tarbijakaitse, autoriõigused, õiguskord; inimõigused, riigieelarve vms). Ühiselt arutatakse läbi, mis ministeeriumi valdkonda võiks teema kuuluda; mis olukord on hetkel sel teemal; mis on hästi; mis vajaks parandamist. Oma
---	---

	kodurühma tagasi pöördunult tutvustatakse nn valitsuses, mida ekspertrühmas tead saadi. Ühiselt arutatakse kõik teemad läbi ja sõnastatakse valitsuse otsu, mis tuleb läbi töötatud valdkondades ette võtta. • Töö tekstiga: õpikule ja teistele materjalidele nt(EL ja mina) toetudes võrrelda Eesti parlamendi töökorraldust EL parlamendi omaga - leida sarnasusi ja erinevuseid.
Kodanikuühiskond 1) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel; 2) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; 3) teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.	• Projektõpe: osalemine kogukonnapraktika raames mõne vabaühenduse tegevuses. Praktika järgselt korraldada koolis/klassis praktika festival, kus kõik saavad jagada oma kogemusi ning analüüsitakse õpitut. • Projektõpe: koostöös mõne kohaliku vabaühenduse, sotsiaal- või haridusasutusega heateo päeva korraldamine. Päev võib hõlmata, nt kas vanuritele/lastele jm esinemist, nendega ühist ajaveetmist; millegi korraldamist vms- variante on palju. Projekt eeldab klassis ajurünnakut teemafookuse leidmiseks; rollide jagamist ja vastutusala kokku leppimist ning õpilaste eneserefleksiooni ja tulemuste analüüsi. • Külalistund: mõne kohaliku noorteorganisatsiooni (noortevolikogu vms) esindaja külla kutsumine. Tunnis mõelda esmalt küsimused, millele soovitakse vastust. • Arutluse kirjutamine teemal: "Aktiivne kodanik muudab kodukohta/maailma"

	• Koolidemokraatia edendamine - nt kooli kaasava eelarve projekti käivitamine koolis; õpilasesinduse tegevusele kaasaaitamine vms • Projektõpe: osalusvõimaluste tutvustamine koolikaaslastele läbi tähelepanu juhtimise mingile ühiskonna probleemile (kasutada võib: allkirjade kogumist; valjuhäälsel vaidlust avalikus kohas, sõnumi levitamist vm metoodikat)
Ärisektori toimimine 1) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist; 2) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse; 3) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest; 4) järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.	• Arutlev vestlus: Ennustame, millised on sinu meelest tulevikutooted ja teenused, mida igapäevaselt kasutama hakkame? Milliseid teadmisi nende loomine eeldab? Võib kasutada eelistatud – arvatava tuleviku metoodikat. • Rühmatöö: äriplaani koostamine - Esmalt vaadatakse ära e-külastund Karl Oskar Haak - Kuidas koostada äriplaani? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-koostada-ariplaani-2/ Edasi valitakse valdkond, kus soovitakse hakata tulu teenima. Edasi mõeldakse küsimustele: A) Millist probleemi aitab teie toode/teenus lahendada ehk kes on võimalikud tarbijad ehk kes hakkavad kaupu või teenuseid kasutama? B) Milliseid kaupu/teenuseid toota ja millises mahus tuleks seda teha? C) Kuidas toota või pakkuda teenust nii, et see oleks kõige tõhusam? D) milliseid ressursse selleks vajate? E) Kui kerge on minu poolt pakutavat toodet või teenust järele teha? F) Kui suur on konkurents ning millised on minu eelised? G) Kas mul on häid tutvusi ja kontakte, mis soodustavad

	projekti elluviimist jms? H) Milliseid oskusi äriidee elluviimine minult nõuab? Lõptulemust tutvustavad kõik rühmad klassile. Kuulavad rühmad peavad sõnastama hea nõuande, kuidas võiks esitletavat äriplaani teha veelgi paremaks. • Vaadeke koos video Kuidas leida äriidee. Arutluse kirjutamine teemal: “ Kui Sul oleks miljon eurot...” • Töölehed: lahendada sobivaid harjutusi e-koolikotist " Edu ja tegu" • Esitluse loomine: Esmalt tuvuda sotsiaalsete ettevõtete koduleheküljega kasutades Genially, Canva vms keskkonda loovad õpilased infograafika sotsiaalse ettevõtluse kohta. Lisainfo saamiseks kasutada AI tehisintellekti abi • Tööleht: Vaadake e-tundi „Kuhu kulub riigi raha?“ Arutlev vestlus: tuua välja kolm valdkonda, millele kulub riigil kõige enam raha. Selgitada, miks just need valdkonnad neelavad enamiku riigi rahast. Täita tunni juurde kuuluv tööleht. • Loominguline ülesanne: Õpime kasutama autoriõiguseid: Esmalt vaadake ühiselt video PS100: Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule Edasi tutvuvad õpilased CC avatud litsentsiga lähemalt ning märgistavad mõni enda tehtud foto vm teose sobiva litsentsiga. • Uute mõistete õppimine läbi aramusloo kirjutamise: õpilased kirjutavad aramusloo teemal „Mida riik saab teha selleks, et soodustada vaba ettevõtlust?“ kasutades uusi mõisteid õpikust
--	--

Tööturg 1) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused; 2) analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.	• Noorte tööturu andmetega tutvumine Statistikaameti kodulehelt. Arutlev vestlus: Miks on kriiside ajal just noortel suurem oht jääda töötuks? Mis võiksid olla need põhjused, et osa noori ei õpi ega tööta? Probleemipuu koostamine neil teemadel. Metoodika • Paaristöö: CV/ töölepingu koostamine väljamõeldud tegelase profiilist lähtuvalt • Tööintervjuu simulatsioon AI-tehnoloogiat kasutades - paluda AI koostada küsimused inimesele, kes on tulnud tööintervjuule. Vastata neile online. Tulemuste analüüs paarilistega - mis oli intervjuu ajal keeruline • Memo koostamine sõpradele "Noore töötaja meelepea" teksti kasutades. • Külalistunni korraldamine koostöös lapsevanemate/ vilistlastega teemal "Minu töö". Mõelda esmalt klassis välja küsimused, millele sooviks vastust.
Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine 1) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist; 2) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;	• Paaristöö: Ostujõu kalkulaatoriga tutvumine. Iga paar valib endale võrdlusaastad (nt vahemiku 2,5,10 aastat) ning analüüsib, mis on muutunud ja millest need muutused võisid olla tingitud • Videode vaatamine (5 sammu korras rahaasjadeni) teemal, kuidas planeerida rahaasju ja kuidas koostada isiklikku eelarvet. Isiklik eelarve koostamine. Arutlev vestlus klassiga, mis on eelarve koostamise juures keeruline. Kuu aja pärast analüüs, kuidas õnnestus eelarvest kinnipidamine. Vt ka TLU

	Rahatarkuse teema käsitlemise juhendmaterja Tunnikava 2 Pere eelarve koostamine • Pildi analüüs: Banksy teos „Shop Until You Drop“. Klassi arutelu, milles seisneb autori ühiskonna kriitika? Tagajärgede ahela koostamine. Kirjutage ringi sisse probleem või küsimus, mida soovite uurida. Seejärel analüüsige tagajärgi ja neist tulenevaid uusi asjaolusid. Metoodika https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf • Finantspettustega toimetulemise virtuaalmäng. Mängu järel klassiarutelu, miks on lihtne inimesi petta? Juhendi koostamine lähedasele, kuidas end ohtude eest kaitsta.
Eesti ja maailm 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid; 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid; 3) Teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; 4) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga; 5) teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.	• Argumenteerimise õppimine • Töö piltidega: Tööleht rahvusorganisatsioonide lippudega (EL, NATO, ÜRO). Milliste rahvusvaheliste organisatsioonide lippudega on tegemist? Lisa lühidalt ka nende organisatsioonide peamised tegevus eesmärgid. • Töölehed: EL toimimine - kasutada tööraamat: Riigiportaali kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view lk 71-79 • Töö tekstidega+töölehed: EL toimimist õppida kasutades tööraamatut "EL ja mina"